

Original Research Paper

Vergilərin planlaşdırılması və vergi dərəcələrinin müasir vəziyyəti

Telman Orucov

<https://orcid.org/0009-0007-2363-2165>

¹ Azərbaycan Universiteti, Bakı, Azərbaycan.

Article history

Received: 04.05.2026

Revised: 11.05.2026

Accepted: 16.05.2026

*Corresponding Author: Telman Orucov,
Azərbaycan Universiteti, Bakı, Azərbaycan;
Email: telmanorucov024@gmail.com

Xülasə

Məqalədə vergilərin planlaşdırılması və vergi dərəcələrinin müasir vəziyyəti iqtisadi və hüquqi baxımdan geniş şəkildə təhlil edilmişdir. Araşdırmanın əsas məqsədi vergi planlaşdırılmasının iqtisadi subyektlərin maliyyə fəaliyyətinə təsirini, vergi dərəcələrinin iqtisadi inkişafda rolunu və müasir vergi sistemlərinin əsas xüsusiyyətlərini müəyyən etməkdən ibarətdir. Tədqiqat zamanı nəzəri təhlil, müqayisəli yanaşma, SVOT təhlili və beynəlxalq təcrübənin müqayisəsi metodlarından istifadə olunmuşdur. Müəyyən edilmişdir ki, vergi planlaşdırılması müəssisələrin maliyyə resurslarından daha səmərəli istifadə etməsinə, vergi yükünün optimallaşdırılmasına və investisiya imkanlarının genişlənməsinə şərait yaradır. Eyni zamanda, vergi qanunvericiliyinin sabitliyi, vergi dərəcələrinin optimal müəyyənəşdirilməsi, vergi inzibətçiliyi və rəqəmsallaşma vergi uyğunluğuna birbaşa təsir göstərir. Məqalədə inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrin vergi sistemləri müqayisə edilmiş, progressiv və düz vergi modellərinin üstünlükləri təhlil olunmuşdur. Rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı, elektron ticarət və kriptovalyutaların yayılması vergi planlaşdırılmasında yeni çağırışlar yaratmışdır. Nəticədə müəyyən edilmişdir ki, səmərəli vergi siyasəti və optimal vergi yükü iqtisadi artımın, investisiya mühitinin və sosial rifahın təmin edilməsində mühüm rol oynayır.

Açar sözlər: Vergi; vergi dərəcələri; vergi mexanizmi; iqtisadi sistem; vergi planlaşdırılması

Giriş

Vergilər dövlətin iqtisadi sisteminin əsas maliyyə dayaqlarından biri hesab olunur və dövlət büdcəsinin formalaşmasında mühüm rol oynayır. Müasir iqtisadi münasibətlər şəraitində vergi siyasəti yalnız fiskal funksiya daşımır, eyni zamanda iqtisadi inkişafın tənzimlənməsi, investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması, sahibkarlığın stimullaşdırılması və sosial ədalətin təmin olunması kimi funksiyaları da yerinə yetirir. Bu baxımdan vergilərin planlaşdırılması və vergi dərəcələrinin optimal müəyyənəşdirilməsi həm dövlət, həm də biznes subyektləri üçün strateji əhəmiyyət daşıyır. Vergi sisteminin düzgün qurulması iqtisadi sabitliyin qorunmasına, büdcə gəlirlərinin artırılmasına və iqtisadi aktivliyin genişlənməsinə şərait yaradır.

Müasir dövrdə qloballaşma, rəqəmsallaşma və beynəlxalq maliyyə münasibətlərinin genişlənməsi vergi siyasətinin mürəkkəbləşməsinə səbəb olmuşdur. Xüsusilə transmilli şirkətlərin fəaliyyətinin artması, rəqəmsal xidmətlərin geniş yayılması və elektron ticarətin inkişafı vergi planlaşdırılmasına yeni yanaşmalar tələb edir. Bu şəraitdə müəssisələr qanunvericilik çərçivəsində vergi öhdəliklərini optimallaşdırmağa, dövlətlər isə vergi daxilolmalarını artırmağa çalışırlar. Vergi planlaşdırılması müəssisələrin maliyyə resurslarından daha səmərəli istifadə etməsinə, investisiya imkanlarının genişlənməsinə və rəqabət qabiliyyətinin artmasına şərait yaradır. Bununla yanaşı, aqressiv vergi planlaşdırılması və vergidən yayınma halları dövlət büdcəsinə mənfi təsir göstərən əsas problemlərdən biri hesab olunur. Vergi dərəcələrinin müəyyənləşdirilməsi iqtisadi siyasətin ən mühüm istiqamətlərindən biridir. Vergi yükünün yüksək olması iqtisadi aktivliyi zəiflədə, investisiya mühitini pisləşdirə və kölgə iqtisadiyyatının genişlənməsinə səbəb ola bilər. Əksinə, optimal vergi dərəcələri sahibkarlıq fəaliyyətini stimullaşdırır, dövlət gəlirlərinin davamlılığını təmin edir və sosial rifahın yüksəlməsinə şərait yaradır. Müasir iqtisadi sistemlərdə vergi siyasətinin əsas məqsədlərindən biri iqtisadi artımla sosial ədalət arasında balansın qorunmasıdır. Bu baxımdan müxtəlif ölkələrin tətbiq etdiyi progressiv və düz vergi modelləri iqtisadi və sosial nəticələr baxımından geniş şəkildə müzakirə olunur. Azərbaycanda da son illərdə vergi sistemində mühüm islahatlar həyata keçirilmiş, elektron vergi inzibatçılığı genişləndirilmiş və sahibkarlığın inkişafı üçün müxtəlif vergi güzəştləri tətbiq edilmişdir.

Əsas hissə

Vergilər dövlətin iqtisadi sisteminin əsas maliyyə dayaqlarından biri hesab olunur. Müasir iqtisadi münasibətlər şəraitində vergi siyasəti yalnız büdcə gəlirlərinin formalaşdırılması vasitəsi deyil, həm də iqtisadi inkişafın tənzimlənməsi, investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması, sahibkarlığın stimullaşdırılması və sosial bərabərliyin təmin edilməsi funksiyalarını yerinə yetirir. Bu baxımdan vergi planlaşdırılması müəssisələrin və dövlətin maliyyə idarəetmə mexanizmlərində mühüm yer tutur [4]. Vergi planlaşdırılması iqtisadi subyektlərin qanunvericilik çərçivəsində vergi öhdəliklərini optimallaşdırmaq məqsədilə həyata keçirdikləri strateji və taktiki fəaliyyətlərin məcmusu kimi xarakterizə edilir. Müasir dövrdə global iqtisadi inteqrasiya, rəqəmsallaşma və beynəlxalq maliyyə axınlarının artması vergi planlaşdırmasının əhəmiyyətini daha da artırmışdır.

Cədvəl 1. Vergi planlaşdırmasına təsir edən amillər və onların xüsusiyyətləri

Amilin adı	Təsviri	Vergi planlaşdırmasına təsiri
Vergi qanunvericiliyi	Vergi qanunlarının sadə, aydın və sabit olması	Sadə və stabil olduqda planlaşdırma asanlaşır, mürəkkəb olduqda çətinləşir
Hüquqi müəyyənlik prinsipi	Qanunların aydın və dəyişməz olması	Qeyri-müəyyənlik planlaşdırmanı zəiflədir

Qanun dəyişiklikləri	Vergi qanunlarında tez-tez dəyişikliklərin olması	Planlaşdırmanı çətinləşdirir və risk yaradır
Vergi dərəcələri	Vergi yükünün səviyyəsi	Yüksək olduqda planlaşdırma ehtiyacı artır
Vergi xərcləri	Planlaşdırma və məsləhət xidmətlərinin dəyəri	Yüksək olduqda planlaşdırmanı məhdudlaşdırır
Qloballaşma və rəqabət	Bazar rəqabətinin artması	Müəssisələri vergi planlaşdırmasına yönəldir
Vergi auditi	Vergi yoxlamalarının səviyyəsi və effektivliyi	Effektiv audit planlaşdırmanı stimullaşdırır
Vergi inzibatçılığı	Vergi orqanlarının fəaliyyəti və idarəetmə keyfiyyəti	Effektiv olduqda uyğunluq artır
Vergi cərimələri	Qanun pozuntularına tətbiq edilən sanksiyalar	Çəkindirici təsir göstərir
Vergi etikası	Vergi ödəmə mədəniyyəti və sosial məsuliyyət	Yüksək olduqda könüllü uyğunluq artır
Məlumatlılıq səviyyəsi	Vergi qanunları barədə bilik səviyyəsi	Yüksək olduqda planlaşdırma daha effektiv olur
Vergi siyasəti	Dövlətin fiskal və iqtisadi siyasəti	Sabit olduqda planlaşdırma asanlaşır
Vergi amnistiyaları	Vergi borclarının bağışlanması halları	Tez-tez olduqda vergi intizamını zəiflədir

Mənbə: [4]

Vergi planlaşdırılmasının əsas məqsədi müəssisələrin maliyyə resurslarından daha səmərəli istifadə etməsini təmin etmək, vergi yükünü optimallaşdırmaq və iqtisadi fəaliyyətin davamlılığını qorumaqdan ibarətdir. Bu prosesdə müəssisələr mövcud vergi güzəştlərindən, amortizasiya mexanizmlərindən, investisiya təşviqlərindən və digər hüquqi vasitələrdən istifadə etməklə öz maliyyə nəticələrini yaxşılaşdırmağa çalışırlar. Vergi planlaşdırılması qeyri-qanuni vergidən yayınma ilə eyniləşdirilməməlidir. Çünki burada əsas prinsip qanunvericiliyin tələblərinə uyğun şəkildə fəaliyyət göstərmək və hüquqi imkanlardan istifadə etməkdir. Buna görə də vergi planlaşdırılması müasir korporativ idarəetmənin mühüm elementlərindən biri hesab edilir. İqtisadi nəzəriyyədə vergi planlaşdırılması mikro və makro səviyyədə təhlil edilir. Mikro səviyyədə vergi planlaşdırılması müəssisələrin və fərdi sahibkarların maliyyə qərarlarının optimallaşdırılması ilə bağlıdır [6]. Makro səviyyədə isə dövlətin vergi siyasəti vasitəsilə iqtisadi artımı, məşğulluğu və investisiya fəaliyyətini stimullaşdırması nəzərdə tutulur. Müasir iqtisadi sistemlərdə dövlətlər vergi dərəcələrini və vergi güzəştlərini iqtisadi inkişaf strategiyalarına uyğun şəkildə müəyyən edirlər. Bu baxımdan vergi planlaşdırılması həm dövlət, həm də biznes subyektləri üçün strateji idarəetmə vasitəsi kimi çıxış edir.

Cədvəl 2. Optimal vergi yükü və iqtisadi artım arasında əlaqənin SVOT təhlili

Güclü tərəflər (Strengths) Optimal vergi yükü dövlət gəlirlərinin sabit və davamlı olmasını təmin edir İqtisadi artım və vergi yığıcı arasında balans yaradır İnfrastruktur, təhsil və səhiyyə kimi sahələrin maliyyələşdirilməsinə imkan verir Biznes və investisiya mühitinin sabitliyini dəstəkləyir Laffer əyrisi prinsipi əsasında vergi siyasətinin optimallaşdırılması mümkündür	Zəif tərəflər (Weaknesses) Optimal vergi səviyyəsinin dəqiq müəyyən edilməsi çətinləşir Həddindən artıq vergi artımı iqtisadi aktivliyi azalda bilər Aşağı vergi səviyyəsi dövlət gəlirlərinin azalmasına səbəb ola bilər Vergi siyasətinin tez-tez dəyişməsi qeyri-müəyyənlik yaradır Müxtəlif sektorlar üçün optimal vergi fərqli ola bilər
İmkanlar (Opportunities) Rəqəmsallaşma və texnologiyalar vasitəsilə vergi toplanmasının yaxşılaşdırılması Vergi siyasəti ilə investisiyaların stimullaşdırılması Kiçik və orta bizneslər üçün vergi güzəştləri ilə iqtisadi artımın sürətləndirilməsi Beynəlxalq vergi təcrübələrinin tətbiqi və uyğunlaşdırılması Xarici investisiyaların cəlb olunması	Təhlükələr (Threats) Yüksək vergi yükü kölgə iqtisadiyyatının artmasına səbəb ola bilər Vergidən yayınma hallarının çoxalması Qlobal iqtisadi böhranların vergi gəlirlərinə mənfi təsiri Siyasi qeyri-sabitlik nəticəsində vergi siyasətində dəyişikliklər Vergi yükünün ədalətsiz bölüşdürülməsi sosial narazılıq yarada bilər

Mənbə: Araşdırma nəticəsində müəllifin özü tərəfindən hazırlanmışdır.

Vergi planlaşdırılmasının formaları müxtəlifdir. Ən geniş yayılmış formalar cari vergi planlaşdırılması, uzunmüddətli vergi strategiyası və beynəlxalq vergi planlaşdırılmasıdır. Cari vergi planlaşdırılması gündəlik maliyyə əməliyyatlarının optimallaşdırılması ilə bağlıdır. Uzunmüddətli planlaşdırma isə investisiya layihələrinin, kapital qoyuluşlarının və maliyyə strategiyalarının vergi aspektlərini əhatə edir. Beynəlxalq vergi planlaşdırılması isə transmilli şirkətlərin müxtəlif ölkələrin vergi sistemlərindən istifadə etməklə vergi yükünü azaltmağa yönəlmiş fəaliyyətlərini əhatə edir [7]. Xüsusilə son illərdə beynəlxalq vergi rəqabətinin güclənməsi və ofşor zonaların geniş yayılması bu sahədə dövlətlərin nəzarət mexanizmlərini sirtləşdirməsinə səbəb olmuşdur. Müəssisələr maliyyə təhlili, risk idarəetməsi və strateji planlaşdırma metodlarından istifadə edirlər. Müasir korporativ idarəetmə sistemində vergi menecmenti ayrıca fəaliyyət istiqaməti kimi formalaşmışdır. Böyük şirkətlərdə vergi məsləhətçiləri və maliyyə analitikləri vergi yükünün optimallaşdırılması üçün xüsusi strategiyalar hazırlayırlar. Bu strategiyalar müəssisənin maliyyə dayanıqlığını artırmaqla yanaşı, investisiya imkanlarını da genişləndirir.

Cədvəl 3. Vergi uyğunluğu, vergi siyasəti və maliyyə hesabatlarına təsir edən əsas amillər

Amil	Təsviri	Təsiri
Vergi gəlirləri	Dövlət xərclərinin əsas maliyyə mənbəyi	İqtisadi inkişafı və rifahı təmin edir
Vergi yükü	Mükəlləflərin üzərinə düşən vergi dərəcəsi	Yüksək olduqda vergi uyğunluğu azalır
Vergi mədəniyyəti	Vergi ödəməyə sosial yanaşma və etik davranış	Könüllü uyğunluğu artırır

Dövlətə etimad	Vergi orqanlarına və dövlətə inam səviyyəsi	Yüksək olduqda uyğunluq artır
Vergi auditi	Vergi yoxlamalarının səviyyəsi və effektivliyi	Effektiv olduqda vergi intizamı artır
Vergi siyasəti	Dövlətin fiskal və tənzimləyici qərarları	Sabitlik uyğunluğu gücləndirir
Vergi qanunvericiliyi	Vergi qaydalarının sadəliyi və aydınlığı	Sadə olduqda uyğunluq artır
Qanun dəyişiklikləri	Tez-tez dəyişən vergi qaydaları	Uyğunluğu zəiflədir
Təhsil səviyyəsi	Mükəlləflərin bilik və məlumatlılıq səviyyəsi	Yüksək olduqda uyğunluq artır
Cins və sosial faktorlar	Fərdi xüsusiyyətlər və sosial təsirlər	Vergi davranışına fərqli təsir göstərir
Mühasibat mənfəəti vs vergi mənfəəti	Mühasibat və vergi gəlirləri arasındakı fərqlər	Böyük fərqlər şəffaflığı azaldır
Təxirə salınmış vergilər	Müvəqqəti fərqlərdən yaranan vergi öhdəlikləri	Hesabatların strukturuna təsir edir
Vergi güzəştləri	Dövlət tərəfindən verilən stimullar	Xalis gəliri artırır
Maliyyə uçotu standartları	Beynəlxalq standartlara uyğun hesabatlıq	Şəffaflıq və müqayisəlilik artır
Vergi uçotu	Vergi qanunlarına əsaslanan uçot sistemi	Maliyyə hesabatlarından fərqlənir
Vergi planlaşdırması	Vergi yükünün qanuni azaldılması strategiyası	Effektivlik və rəqabət üstünlüyü yaradır
Şəffaflıq və açıqlama	Maliyyə və vergi məlumatlarının açıqlanması	İnvestor etibarını artırır

Mənbə: [1]

Səmərəli vergi planlaşdırılması müəssisələrin mənfəətini artıraraq yeni investisiyaların həyata keçirilməsinə şərait yaradır. Bu isə iqtisadi artımın sürətlənməsinə, yeni iş yerlərinin açılmasına və dövlət büdcəsinə daxilolmaların artmasına müsbət təsir göstərir. Digər tərəfdən, vergi planlaşdırılmasının düzgün tənzimlənməməsi bəzi hallarda büdcə gəlirlərinin azalmasına və vergi bərabərsizliyinə səbəb ola bilər. Buna görə də dövlətlər vergi planlaşdırılması ilə vergidən yayınma arasında sərhədi müəyyən edən hüquqi mexanizmlər formalaşdırırlar. Müasir dövrdə rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı vergi planlaşdırılmasına yeni yanaşmalar gətirmişdir. Elektron ticarət, rəqəmsal xidmətlər və kriptovalyuta əməliyyatları vergi sistemlərinin transformasiyasını zəruri etmişdir. Bir çox ölkələr rəqəmsal xidmət vergisi tətbiq etməyə başlamışdır. Bu isə vergi planlaşdırılması prosesində yeni risklərin və imkanların yaranmasına səbəb olmuşdur. Xüsusilə transmilli texnologiya şirkətlərinin gəlirlərinin vergiyə cəlb olunması beynəlxalq iqtisadi gündəmin əsas məsələlərindən birinə çevrilmişdir [6].

Vergi dərəcələri birbaşa və dolaylı vergilər üzrə fərqləndirilir. Birbaşa vergilərə gəlir vergisi, mənfəət vergisi və əmlak vergisi daxildir. Dolaylı vergilər isə əsasən əlavə dəyər vergisi, aksiz vergisi və gömrük rüsumlarından ibarətdir. Müasir dövrdə dövlətlər büdcə gəlirlərinin artırılması məqsədilə dolaylı

vergilərdən daha geniş istifadə edirlər. Bunun əsas səbəbi dolaylı vergilərin yığıcı mexanizminin daha sadə və effektiv olmasıdır. Xüsusilə əlavə dəyər vergisi bir çox ölkələrdə əsas büdcə gəlir mənbələrindən biri hesab edilir. İnkişaf etmiş ölkələrdə gəlir vergisinin progressiv sistemi geniş tətbiq olunur. Bu sistemdə yüksək gəlir əldə edən şəxslər daha yüksək faizlə vergiyə cəlb olunur. ABŞ, Almaniya, Fransa və Skandinaviya ölkələrində progressiv vergi sistemi sosial bərabərliyin təmin edilməsinə xidmət edir. Bununla yanaşı, bəzi ölkələr düz (flat tax) vergi sistemindən istifadə edirlər. Estoniya, Gürcüstan və bəzi Şərqi Avropa ölkələrində tətbiq olunan bu sistem sadə idarəetmə və investisiya cəlbediciliyi ilə xarakterizə olunur. Korporativ mənfəət vergisi dərəcələri də beynəlxalq iqtisadi rəqabətdə mühüm rol oynayır. Son illərdə bir çox ölkələr xarici investisiyaları cəlb etmək məqsədilə mənfəət vergisi dərəcələrini azaltmağa başlamışdır. İrlandiyada aşağı korporativ vergi dərəcələri transmilli şirkətlərin bu ölkəyə cəlb edilməsində mühüm rol oynamışdır [2,s.25]. Bunun əksinə olaraq, yüksək sosial təminat xərclərinə malik ölkələrdə vergi dərəcələri daha yüksəkdir. Bu isə dövlət büdcəsinin sosial proqramları maliyyələşdirməsi ilə bağlıdır. Azərbaycanda da vergi sistemində son illərdə mühüm islahatlar həyata keçirilmişdir. Sahibkarlığın inkişafının stimullaşdırılması məqsədilə vergi güzəştləri genişləndirilmiş, elektron vergi idarəetmə sistemi tətbiq edilmiş və kölgə iqtisadiyyatının azaldılması istiqamətində tədbirlər görülmüşdür. Kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı üçün sadələşdirilmiş vergi rejimi tətbiq olunur. Eyni zamanda qeyri-neft sektorunun inkişafı məqsədilə müxtəlif vergi təşviqləri həyata keçirilir.

Rəqəmsallaşma vergi dərəcələrinin tətbiqi və idarə olunmasında da yeni imkanlar yaratmışdır. Elektron qaimə-fakturalar, onlayn vergi bəyannamələri və rəqəmsal audit sistemləri vergi inzibatçılığının səmərəliliyini artırmışdır. Bunun nəticəsində vergi daxilolmaları artmış və vergi şəffaflığı güclənmişdir. Müasir vergi siyasətində əsas məqsədlərdən biri həm iqtisadi artımı təmin etmək, həm də sosial ədaləti qorumaqdır. Müasir iqtisadi münasibətlər şəraitində vergi planlaşdırılması bir sıra problemlərlə müşayiət olunur. Qlobal iqtisadi inteqrasiya, transmilli şirkətlərin fəaliyyətinin genişlənməsi və rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı vergi sistemlərinin qarşısında yeni çağırışlar yaratmışdır [3]. Ən mühüm problemlərdən biri vergidən yayınma və aqressiv vergi planlaşdırılmasıdır. Bəzi transmilli şirkətlər müxtəlif ölkələrin vergi qanunvericiliklərindəki fərqlərdən istifadə etməklə gəlirlərini aşağı vergi dərəcəsi tətbiq olunan ölkələrə yönləndirirlər. Bu isə dövlət büdcələrinin gəlirlərinə mənfi təsir göstərir.

Beynəlxalq təşkilatlar son illərdə bu problemlə mübarizə məqsədilə müxtəlif təşəbbüslər irəli sürmüşdür. OECD tərəfindən həyata keçirilən BEPS layihəsi transmilli şirkətlərin vergidən yayınmasının qarşısını almağa yönəlmişdir. Layihənin əsas məqsədi vergi bazasının aşınmasının və mənfəətin süni şəkildə başqa ölkələrə köçürülməsinin qarşısını almaqdır. Bununla yanaşı, qlobal minimum korporativ vergi dərəcəsinin tətbiqi ilə bağlı beynəlxalq razılaşmalar da müasir vergi siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biridir. Rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı vergi planlaşdırılmasında yeni problemlər

yaratmışdır. Elektron ticarət və rəqəmsal platformalar vasitəsilə əldə olunan gəlirlərin vergiyə cəlb olunması ən mürəkkəb məsələlərdən biridir. Bir çox ölkələr rəqəmsal xidmət vergisi tətbiq etməyə başlamışdır [5]. Lakin bu sahədə vahid beynəlxalq mexanizmin olmaması vergi inzibatçılığını çətinləşdirir. Kriptovalyutaların və rəqəmsal aktivlərin geniş yayılması da vergi sistemlərinin transformasiyasını zəruri etmişdir. Vergi planlaşdırılmasının digər mühüm problemi kölgə iqtisadiyyatıdır. Qeyri-rəsmi iqtisadi fəaliyyət vergi daxilolmalarının azalmasına və rəqabət mühitinin pozulmasına səbəb olur. Buna görə də dövlətlər vergi nəzarətinin gücləndirilməsi, elektron audit sistemlərinin tətbiqi və rəqəmsal maliyyə monitorinqi vasitəsilə kölgə iqtisadiyyatının azaldılmasına çalışırlar [6]. Azərbaycanda da son illərdə şəffaflığın artırılması və nağdsız ödənişlərin genişləndirilməsi istiqamətində mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Nəticə

Aparılmış araşdırma göstərir ki, vergilərin planlaşdırılması və vergi dərəcələrinin optimal müəyyənləşdirilməsi müasir iqtisadi sistemin əsas strateji istiqamətlərindən biridir. Vergi planlaşdırılması müəssisələrin maliyyə resurslarından daha səmərəli istifadə etməsinə, vergi yükünün optimallaşdırılmasına və investisiya fəaliyyətinin genişlənməsinə mühüm təsir göstərir. Müasir iqtisadi münasibətlər şəraitində vergi siyasəti yalnız dövlət büdcəsinin formalaşdırılması vasitəsi deyil, həm də iqtisadi inkişafın tənzimlənməsi, məşğulluğun artırılması və sosial rifahın təmin edilməsi mexanizmi kimi çıxış edir. Tədqiqat nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, vergi qanunvericiliyinin sabitliyi, vergi inzibatçılığının effektivliyi, rəqəmsal texnologiyaların tətbiqi və vergi mədəniyyətinin inkişafı vergi uyğunluğunun təmin edilməsində mühüm rol oynayır. Eyni zamanda optimal vergi yükü ilə iqtisadi artım arasında birbaşa əlaqə mövcuddur. Vergi dərəcələrinin həddindən artıq yüksək olması iqtisadi aktivliyi zəiflədə, kölgə iqtisadiyyatının artmasına və vergidən yayınma hallarının çoxalmasına səbəb ola bilər. Bunun əksinə olaraq, düzgün müəyyən edilmiş vergi siyasəti investisiya mühitini yaxşılaşdırır və iqtisadi inkişafı sürətləndirir.

Araşdırma həmçinin göstərmişdir ki, rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı vergi sistemlərinin transformasiyasını zəruri etmişdir. Elektron ticarət, rəqəmsal xidmətlər və kriptovalyutalar vergi planlaşdırılmasında yeni çağırışlar yaratmışdır. Buna görə də gələcək dövrdə vergi siyasətinin daha çox rəqəmsal texnologiyalar, beynəlxalq əməkdaşlıq və şəffaf idarəetmə prinsipləri əsasında inkişaf etdirilməsi vacib hesab olunur. Azərbaycanda həyata keçirilən vergi islahatları və elektron vergi idarəetmə sistemləri isə müasir vergi siyasətinin səmərəliliyinin artırılması baxımından mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Ali Alkinani, H. H. A., Mahdi ALjanaby, A. N., & Rashed, A. M. (2025). The Alignment of Tax Accounting with Financial Accounting: An Analytical Study of the Impact of Tax Policies on Financial Reporting. *South Asian Journal of Social Sciences & Humanities*, 6(3).
2. Kaya, H. P., Zıvalı, B., & Şahin, S. (2026). Kırşehir'de Faaliyet Gösteren Esnafların Vergiye Uyumlarını Etkileyen Faktörleri Belirlenmeye Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, (19).
3. Kutasi, G., & Marton, Á. (2024). The optimal tax structure from GDP-growth perspective. *Revista Finanzas y Política Económica*, 16(1), 121-143.
4. Peker, İ., & Kılıçer, E. (2017). Vergi planlaması ve işletmeleri vergi planlaması yapmaya yöneltebilecek uygulamalar.
5. Plaksienko, V. Y., Melikhova, T. O., Yermolaieva, M. V., Chernenko, K. V., & Lipskyi, R. V. (2019). Formation of accounting and tax policy of the company. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 23, 1-6.
6. Rengganis, D., & Soetardjo, M. N. (2023, December). The Effect of Tax Planning and Current Tax Expense on Earnings Management Before and After Income Tax Rate Changes. In *Proceedings of the International Conference on Entrepreneurship (IConEnt)* (Vol. 3, pp. 26-41).
7. Saibu, O. M. (2015). Optimal tax rate and economic growth. Evidence from Nigeria and South Africa. *Euro Economica*, 34(01), 41-50.
8. Spengel, C., Heckemeyer, J. H., Nusser, H., Klar, O., & Streif, F. (2016). *The impact of tax planning on forward-looking effective tax rates* (No. 64). Taxation Papers.
9. Wang, Q. (2022). Income tax planning as a tool for achieving financial stability. *Engineering Economics*, 33(5), 496-506.

ABSTRACT

TAX PLANNING AND THE CURRENT STATE OF TAX RATES

Telman Orujov

Azerbaijan University

The article comprehensively analyzes the current state of tax planning and tax rates from an economic and legal perspective. The main objective of the study is to determine the impact of tax planning on the financial activities of economic entities, the role of tax rates in economic development, and the main features of modern tax systems. The study used theoretical analysis, comparative approach, SWOT analysis, and comparison of international experience. It was found that tax planning allows enterprises to

use their financial resources more efficiently, optimize the tax burden, and expand investment opportunities. At the same time, the stability of tax legislation, optimal determination of tax rates, tax administration, and digitalization directly affect tax compliance. The article compares the tax systems of developed and developing countries, and analyzes the advantages of progressive and flat tax models. The development of the digital economy, the spread of e-commerce and cryptocurrencies have created new challenges in tax planning. As a result, it has been determined that effective tax policy and optimal tax burden play an important role in ensuring economic growth, investment climate and social welfare.

Keywords: Tax, tax rates, tax mechanism, economic system, tax planning

